

Markku Mölläri
Neuvotteleva virkamies

9.9.2021

Euroopan neuvoston paikallisen itsehallinnon peruskirjan soveltaminen hyvinvointialueisiin

Strasbourgissa 15.10.1985 jäsenmaiden allekirjoituksille avatun paikallisen itsehallinnon peruskirjan tarkoituksena on vahvistaa paikallista itsehallintoa Euroopassa. Peruskirja tuli kansainvälisesti voimaan 1.9.1988. Suomi on ratifioinut Euroopan neuvoston paikallisen itsehallinnon peruskirjan vuonna 1991 ja sitä koskevan lisäpöytäkirjan vuonna 2012.

Koska paikallisen itsehallinnon peruskirja koskee kaikkia paikallishallinnon (*local government*) muotoja ja koska Suomi ei ole ilmoittanut EN:lle soveltavansa peruskirjaa vain kuntiin, tulee peruskirja Suomessa kuntien (*municipalities*) ohella sovellettavaksi kokonaisuudessaan myös tuleviin hyvinvointialueisiin. Hyvinvointialueiden kuulumista peruskirjan soveltamisalan piiriin voidaan pitää tarkoituksenmukaisena, sillä hyvinvointialueiden tehtävät siirtyvät niille kunnilta tai kuntayhtymiltä ja nämä tehtävät ovat luonteeltaan paikallisia. Toisaalta hyvinvointialueille (*welfare areas, counties*) kohdistuu vahvempaa valtionohjausta ja siksi niitä ei suoraan voisi luokitella nykyisten kuntayhtymien, kuntaperustaisen aluehallinnon seuraajaksi. Pikemminkin hyvinvointialueet edustaisivat paikallis- ja aluehallinnon eräänlaista välimuotoa.

Hyvinvointialueet eivät lähtökohtaisesti täytä kaikkia peruskirjan paikallisen itsehallinnon edellytyksiä. Tällaisia ovat valtiovarainministeriön ja Suomen Kuntaliiton arvion mukaan 4 artikla, kappale 2; 9 artikla, kappale 3 ja kappale 8. Nämä koskevat hyvinvointialueiden aloiteoikeutta (yleinen toimiala), verojen ja maksujen määräämisoikeutta sekä lainanotto-oikeutta.

Ottaen huomioon edellä mainittu sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä tapahtuva laajamittainen hallintorakenteiden muutos samoin kuin se, että Suomen alkuperäinen tarkoitus on ollut soveltaa peruskirjaa vain kuntiin, Suomen tuli antaa Euroopan neuvostolle uusi, korvaava peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukainen ilmoitus peruskirjan soveltamisesta.

Sote-HE:n yhteydessä on ponsi, jossa pyydettiin eduskunnan suostumusta peruskirjan mukaisen ilmoituksen hyväksymiseksi. Ilmoitus ja sen merkitys selostettu HE:n yleisperusteluissa ja keskeisissä ehdotuksissa. Ilmoituksen keskeinen sisältö on, että peruskirjan ratifioinnin jälkeen tapahtuneiden hallintorakenteiden muutosten johdosta peruskirjaa sovelletaan Suomessa paikallishallintoon ("kunnat"). Kuntia suuremmilla itsehallintoalueilla (Manner-Suomen "hyvinvointialueet") peruskirjaa sovelletaan seuraavilta osin: 2 artikla, 3 artikla, 4 artiklan 1 ja 3-6 kappale, 5 artikla, 6 artikla, 7 artikla, 8 artikla, 9 artiklan 1, 2 ja 4-7 kappaleet, 10 artikla ja 11 artikla. Koska edellä mainitut hallintorakenteiden muutokset eivät koske Ahvenanmaan itsehallintoaluetta, sovelletaan peruskirjaa Ahvenanmaalla paikallishallintoon ("kunnat").

Kun EV esiteltiin, lain vahvistamisen yhteydessä TP päätti Euroopan neuvostolle annettavan uuden ilmoituksen hyväksymisestä. Tämä tapahtui 15.7.2021. Tämän jälkeen ilmoitus EN:lle tehtiin UM:n allekirjoittamalla kirjeellä, jonka liitteenä oli ministeri Paateron kirje EN:n pääsihteerille. Ilmoitus vahvistettiin saapuneeksi EN:on 22.7.2021. Jatkovalmistelun seuraavat vaiheet ovat: sopimuksen voimaansaatamisasetusta tulisi muuttaa siten, että sinne lisättäisiin pykälä, jossa ilmoituksen sisältö avataan. Lisäksi tulisi julkaista sopimussarjassa VM:n ilmoitus, jossa tiedotetaan ilmoituksesta sen alkuperäisellä kielellä eli julkaistaan ilmoituksen teksti englanniksi. Itse muutetun asetuksen pykälästä se olisi luettavissa suomeksi ja ruotsiksi.